

Een zaaier zaaide zo wijd als de wind

Voorganger: Ds. Heleen Weimar

Gelezen:

lezing: Jesaja 55, 6-13

lezing: Matteüs 13, 1-9 en 18-23

Gemeente van Jezus Christus,

Zal de kerk, zoals wij hier bijeen zijn, er nog zijn over vijftig jaar? Misschien wel, maar dan piepklein, met een handjevol leden? Of zou er iets heel anders gaan ontstaan, een andere vorm van gerichtheid op het koninkrijk van God? Een vorm die wij ons nu nog niet goed voor kunnen stellen? En hoe zal het gaan met ons geloof? Kunnen we dat behouden de komende tijd? Zal het ook veranderen? Zou het zelfs kunnen groeien?

Dit zijn geen vragen van alleen deze tijd, hoewel dat misschien wel zo lijkt soms. Ten tijde van Matteüs bijv. speelde die vraag evenzeer. In de gemeente, waarvoor Matteüs schreef, woedden intern zware discussies over de koers die men zou moeten varen. Van buitenaf was er de dreiging van verdrukking en vervolging door de Romeinse overheid. Onder zulke omstandigheden was de vraag reëel: kan de boodschap van Jezus deze barre tijden wel overleven? Wordt het nog wat met de volgelingen van Jezus?

Maar natuurlijk ook al in de tijd van Jezus zelf speelde die vraag. Er werd immers enorm verschillend gereageerd op Jezus' boodschap - in woord en daad - van het Koninkrijk van God. Van al die duizenden mensen, die toestroomden om Jezus te horen en te zien - hoeveel daarvan zouden daadwerkelijk eerst Gods Koninkrijk gaan zoeken en zijn gerechtigheid? Tegenover een dergelijke massa mensen - zo groot, dat Jezus in een bootje gaat staan om hen toe te kunnen spreken - vertelt Jezus de gelijkenis van het zaad.

Zowel bij Matteüs, als ook bij Markus en Lukas, is het de eerste gelijkenis die van Jezus wordt weergegeven. Dat wil wel wat zeggen. Deze gelijkenis is dus heel fundamenteel. Het is de basis van alle verhalen die Jezus daarna nog vertelt.

Een zaaier gaat zaaien.

Een deel van het zaad valt op de weg, waar het meteen door de vogels wordt opgepikt.

Een ander deel valt op rotsachtige bodem, waar het niet voldoende wortel kan schieten, zodat het verdort als de zon opkomt.

Nog een deel valt tussen de distels, die uiteindelijk het zaad verstikken.

Een laatste deel tenslotte valt in goede aarde en geeft vrucht, honderd, zestig, of dertig maal zoveel.

Nu hebben we al gauw de indruk, dat het bij dat zaad gaat om het Woord van God - in Bijbelverhaal, verkondiging, een gesprek of hoe dan ook - dat wordt gezaaid in de harten van mensen; in de grond van ons hart.

Dat is niet onterecht gedacht - Lukas, die deze gelijkenis dus ook heeft, zegt het ook met zoveel woorden, in de uitleg die volgt op de gelijkenis zelf: "Het zaad is het Woord van God". Maar, bij dat stukje uitleg, dat ook Matteüs heeft, zien we óók, dat het beeld wat verschuift. Het zaad is niet alleen: het woord dat in de harten van mensen wordt gezaaid. Met 'zaad' wordt ook bedoeld: mensen zelf, die Gods woord hebben gehoord. Die worden gestrooid over de akker. Die zijn dus ook 'zaad'.

Dat klinkt heel duidelijk in dat stukje uitleg, waar staat: 'Het zaad, dat op rotsachtige grond is gezaaid, dat zijn zij, die het woord horen en het meteen met vreugde in zich opnemen...' En ook: 'Het zaad dat tussen de distels is gezaaid, dat zijn zij, die het woord horen, maar bij wie de zorg om het dagelijkse bestaan...' Enz. Mensen, hoorders, wij, zijn dus ook zaadjes.

En de grond, waar het zaad terecht komt, is daarmee dus niet alleen 'de grond van ons hart'. Een psychologiserende uitleg van de gelijkenis, die soms gangbaar is - in de trant van 'er zijn nu eenmaal mensen, die zijn oppervlakkig van aard; en sommigen zijn vrij ongevoelig, hebben een hart van steen; bij zulke mensen landt het woord van God nou eenmaal niet, of het beklijft niet' - zo'n uitleg is dus veel te beperkt. Er is wel wat meer aan de hand. Want ook wijzelf zijn immers zaad.

Dragen wij - zaad dat gestrooid is in de akker - dragen wij ook vrucht? Dat is de vraag waar deze gelijkenis over gaat.

Wij, die gehoord hebben van het Koninkrijk van God, die omgekeerde wereld vol liefde, waar gerechtigheid heerst en vrede - doen wij daar iets mee, met datgene wat we gehoord hebben? Kúnnen we er iets mee doen?

Er zijn vele omstandigheden die mensen verhinderen om datgene te doen waarin ze eigenlijk geloven; om daarnaar te leven.

De verdrukking en geloofsvervolging, waarvan sprake is in de uitleg van de gelijkenis, zijn zulke omstandigheden, die wij gelukkig niet kennen. Op zo'n rotsachtige bodem, onder zulke keiharde

omstandigheden leven wij in Nederland gelukkig niet. Maar wat gezegd wordt over de 'distels' kunnen we zeker wél herkennen. "De distels, d.w.z. de zorg om het dagelijkse bestaan en de verleiding van de rijkdom verstikken het woord..." zo staat er. Wij zijn zo bezig met te willen houden wat we hebben, dat het ons verhindert werkelijk bezig te zijn met de dingen van het Koninkrijk - een rechtvaardiger verdeling bijv., of waarden die uitstijgen boven plat materialisme.

Maar ook het 'langs de weg gezaaid worden' vind ik herkenbaar voor ons. Het doet denken aan onze wegwerp- en zappcultuur. Het is zo hap-snap wat wij allemaal voorgeschoteld krijgen. We nemen nauwelijks de gelegenheid meer voor verdieping. Bevalt iets niet - een gedachte, een ideaal, een programma - dan gooi je het weg; dan zapp je over naar een andere zender. We worden zomaar gegrepen door weer iets anders. Zulke omstandigheden bevorderen het zoeken naar Gods Koninkrijk bepaald niet.

Nu dreigt er nóg een gevaar in de uitleg van de gelijkenis: nl. dat wij dat 'gezaaid worden' veel te letterlijk, en daarmee veel te fatalistisch opvatten. In de zin van: dergelijke omstandigheden - je milieu, de heersende cultuur - daar kom je nou eenmaal in terecht; daar wordt je in geboren, daar groei je in op. Wie tussen de dorren gezaaid wordt of langs de weg, heeft dus behoorlijk pech. Jammer, maar klaarblijkelijk voorbeschikt.

Nee, ik denk echt niet dat dát de bedoeling is van de gelijkenis.

Allereerst is het niet zo, dat bij een gelijkenis élk onderdeel van het verhaal betekenis heeft. Dan zou het een allegorie worden. Zaden hebben nu eenmaal geen pootjes, die worden gezaaid. Daar hoeven we verder niets achter te zoeken. Niet elk woord, elk onderdeel van een gelijkenis heeft een diepere betekenis.

En in de tweede plaats zijn gelijkenissen nooit bedoeld om iets achteraf te verklaren. De gelijkenis van de zaaier gééft geen verklaring voor het feit, dat het geloof bij de één wel aanslaat en bij de ander niet. Waarom het ene kind wel en het andere niet? Waarom laat het de één volslagen koud, wat voor de ander een bron van inspiratie is? Hoe hoog zulke vragen ons ook kunnen zitten, deze gelijkenis geeft daar geen antwoord op. Gelijkenissen geven geen verklaring achteraf, maar schetsen hoe het zou kunnen; hoe het zou kunnen gaan.

Het verhaal van het zaad is dus niet fatalistisch bedoeld, maar juist bemoedigend.

Wordt het wel wat, met het geloof in Gods Koninkrijk? Er zijn zoveel omstandigheden die er tegenin gaan.

De gelijkenis van het zaad zegt daarop: in goede aarde, in een goede voedingsbodem wordt het wat, echt waar,

ook al merk je er nu nog niet veel van.

Goede aarde kun je opzoeken - of, om in beeldtaal te blijven spreken: je kunt erom bidden, uit de grond van je hart, dat de wind, de adem Gods - dat Gods Geest je alsnog naar vruchtbare bodem blaast.

Het belang van een goede voedingsbodem, daar gaat het dus om in de gelijkenis van het zaad. Om met Jesaja te spreken: grond die doordrenkt kan worden door het Woord van God, zodat vreugde en vrede uitbundig ontspruiten.

Een goede voedingsbodem. Wat hebben wij nodig om niet te verpieteren?

Aan twee dingen denk ik dan in het bijzonder.

Allereerst de verhalen, de liederen en teksten die er in de bijbel staan. Dat moet ons eten en ons drinken zijn. Maar we zijn het juist behoorlijk ontwend, de afgelopen jaren, om heel intensief met die verhalen om te gaan; om ermee te leven. Dat is wel te begrijpen. Het is ook zo'n moeilijk toegankelijk boek, die bijbel. Dat lees je niet zomaar als een roman. Daarom is het zo belangrijk, denk ik, om vooral ook samen te lezen. Want de één draagt kennis aan. De ander verbeeldingskracht. Weer een ander inlevingsvermogen. Zo lezend kan er een enorme kracht uitgaan van de verhalen.

Om deze reden wordt het nieuwe jaarthema in de Regenboogkerk 'Mijn tekst - belangrijke Bijbelwoorden in het leven van mensen.' We willen het komende jaar met elkaar gaan delen, wat voor verhalen en andere Bijbelteksten ons inspireren en in ons leven met ons meegaan.

De verhalen als voedingsbodem.

In de tweede plaats denk ik dat wij alleen kunnen groeien in een omgeving, waar mensen proberen te dóen wat ze horen. Dat hoeft zich niet enkel te uiten in een enorme dadendrang - hoe wezenlijk ook. Het kan ook merkbaar zijn aan een sfeer, van liefde, of vertrouwen, of onbaatzuchtigheid. In zo'n omgeving gedijt het geloof in het koninkrijk van God.

Een omgeving vol verhalen, waar mensen proberen te doen wat ze horen. De kerk, de gemeente, kán zo'n voedingsbodem zijn. Daarom moeten we er ook maar een beetje zuinig op zijn.

Maar er zijn ook andere plekken - ze zijn er al lang, of ze zijn aan het ontstaan - waar mensen, wij graankorrels, werkelijk gevoed kunnen worden. Die plekken kun je opzoeken.

Dat is de bemoedigende kant van de gelijkenis.

Maar er zit aan het beeld van de graankorrel ook een ernstige kant. Want een graankorrel moet eerst ten onder gaan om vrucht te kunnen dragen.

Als het gaat om de vergelijking met Jezus, als de korrel graan die sterft om op te staan, dan is dat wel een

gangbaar beeld voor ons. Er zijn bijv. vele liederen over dit thema. Maar het slaat dus ook op ons. En dat is toch wel schokkend. Wij zijn ook korrels graan, die onder moeten gaan.

We raken hier één van de grondregels van het Koninkrijk. Alleen wie eerst heel klein wordt, kan groeien en vrucht gaan dragen. Alleen als je er wéét van hebt, hoe het is om helemaal aan de onderkant te zitten, krijg je zicht op die omgekeerde wereld van Gods Koninkrijk; en kun je ernaar op zoek gaan.

In dat licht kunnen we ook nadenken over de teruggang van de kerk. Om werkelijk zicht te krijgen op het koninkrijk van God, moet de kerk – de mensen die samen de kerk vormen - leren hoe het is om niet vanzelfsprekend macht te hebben. En moeten we ook leren om alles wat we willen hebben en houden los te laten.

Dat is een pijnlijke gedachte. Klein worden, afstand doen, dat doet echt pijn. Het is de schrijnende kant van het beeld van de graankorrel.

Maar tegelijk bergt dat beeld, bergt die gelijkenis van het zaad ook een enorme belofte in zich. De belofte van levenskracht, van kiemkracht in het verborgene. Een hele hoop zien wij niet. En wat zichtbaar is, valt vaak behoorlijk tegen.

Maar in het verborgene, in goede grond, ontkiemt het Koninkrijk van God. En het zál vrucht dragen, dertig-, zestig-, honderdvoudig - uitbundige vreugde, overvloedige gerechtigheid.

Dat zegt Jezus ons in zijn allereerste, zijn meest fundamentele gelijkenis. Laten we daar moed uit putten.

Amen